

कूर्चिका f. s. unter कूर्चक.

कूर्द (कुर्द). कूर्दति und ०ते *springen, hüpfen*: कादम्बरोपानमदेत्कटस्तु बलः पृथुभीः स चुकुर्द (die Kürze gegen P. 8, 2, 78) रामः HARIV. 8398. चुकुर्दः 8389. चुकुर्द 8399. fg. 8403. fg. चुकुर्दतुः 8402. कूर्दमान 8399. चुकुर्दिरे BHATT. 14, 9. चुकुर्दिरे 77. अकूर्दिष्ट 15, 45. चुकुर्दयद्भिः partic. eines unregelmässigen intens. HARIV. 8403. Nach dem DHĀTUP. 2, 20: कूर्द, कूर्दते *spielen* (क्रीडायाम्). — Vgl. गूर्द.

— अति *herumhüpfen, herumspringen*: अतिकूर्दमानैर्पडुप्रवीरैः HARIV. 8404.

— उद् *in die Höhe springen*: भित्तापात्रमुद्दिष्ट विशेषाडुत्कूर्दितो ऽप्राप्त एव भूमी निपपात (erzählt eine Maus von sich) PANĀT. 124, 7. — Vgl. उत्कूर्दन und उत्क्रोद.

— प्र *Sprünge machen*: प्रकूर्दति (मूषकः) PANĀT. 118, 15.

कूर्द (von कूर्द) m. *Sprung*: प्रजापतेः कूर्दः (oder गूर्दः) N. eines Sāman Ind. St. 3, 224.

कूर्दन (wie eben) 1) n. *das Springen* PANĀT. 122, 5. 124, 4. MAHIDR. zu VS. 25, 3. Nach AK. 1, 1, 2, 33 und H. 536: *Spiel*. — 2) f. कूर्दनी *der Tag des Vollmonds im Monat Kaitra, ein Festtag zu Ehren des Liebesgottes* ÇKDR. und WILS. nach TRIK.; die gedr. Ausg. (1, 1, 109) hat fälschlich कूर्दनी, welches demnach oben zu streichen ist.

कूर्प n. = कूर्च *die Gegend zwischen den Augenbrauen* H. 380.

कूर्पर m. *Ellbogen* (AK. 2, 6, 2, 31. H. 590), zuweilen auch *Knie* MED. r. 138 (nach den Corrigg. कूर्पर). Suçr. 1, 126, 1. 3. 340, 17. 343, 9. 338, 14. 2, 29, 8. 35, 11. 89, 8 (कूर्पर). Sch. zu KĀTJ. Çr. 5, 3, 17. Nach COLEBR. zu AK. auch कूर्परा f.

कूर्पास m. *Panzer* H. 767. — Vgl. कूर्पास.

कूर्पासक (von कूर्पास) m. *Frauenjacke* AK. 2, 6, 2, 19. H. 674. R. 5, 8, v. l. für कु०.

कूर्म m. 1) *Schildkröte* AK. 1, 2, 2, 21. H. 1353. VS. 24, 31. TS. 2, 6, 2, 3. 5, 2, 2, 4. 5. ÇAT. Br. 1, 6, 2, 3. 6, 1, 1, 12. 2, 30. 7, 5, 1, 1. 5. 10, 4, 2, 14. कूर्मभ्यो अद्भुः शृणान् AV. 9, 4, 16 (vgl. VS. 25, 3). KĀTJ. Çr. 17, 4, 27. 9, 4. JOGAT. UP. in Ind. St. 2, 50. KSHUR. UP. ebend. 171. M. 3, 270. 5, 18. गृहे-त्कूर्म इवाङ्गानि 7, 105. तथा संभिन्नसर्वाङ्गं कूर्म स्थल इवाङ्गत्वं MBH. 4, 794. पदा संहरते चायं कूर्मो ऽङ्गानिव सर्वशः BHAG. 2, 58. N. (Bopp) 12, 113. R. 4, 16, 32. Suçr. 1, 205, 20. 228, 13. 273, 16. HIT. 8, 18. 26, 13. BRAHMA-P. in LA. 50, 1. VER. 6, 7. कूर्मो बिभर्ति धरणोः खलु चात्मपृष्ठे ÇUK. 44, 11. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा MBH. 4, 2016 (lies: नागकूर्माम्). कूर्मो *Schildkrötenweibchen* AK. 3, 4, 2, 134. कूर्मराज *König der Schildkröten* ÇATĪDH. im ÇKDR. trägt die Erde MAHĀN. ebend. — 2) *die als eine auf dem Wasser schwimmende Schildkröte dargestellte Erde*: कूर्मचक्रं ÇJOTISTATVA und TANTRAS. im ÇKDR. REINAUD, Mém. sur l'Inde 116. कूर्मविभाग AV. PARIC. in Verz. d. B. H. 93. VARĀH. BRH. S. 14 ebend. 240. Vgl. Ind. St. 1, 187. — 3) *eine best. Finger Verbindung*: वामकस्तस्य तर्जनीय दक्षिणस्य कनिष्ठया । तथा दक्षिणतर्जनीय वामाङ्गुष्ठेन गेजयेत् ॥ उन्नतं दक्षिणाङ्गुष्ठं वामस्य मध्यमादिकाः । अङ्गुलीर्योऽप्येत्पृष्ठे दक्षिणस्य करस्य च ॥ वामस्य पितृतीर्थेन मध्यमानामिकं तथा । अङ्गामुखे च ते कुर्यादक्षिणस्य करस्य च ॥ कूर्मपृष्ठसमं कुर्यादक्षिणाणि च सर्वतः । कूर्ममुद्रयमाख्याता देवताध्यानकर्मणि ॥ TANTRAS. im ÇKDR. — 4) *einer der äusseren*

II. Theil.

Winde des Körpers (बाह्यवायुविशेषः । यथा): उन्मीलने स्मृतः कूर्मो भिन्ना-न्नसमप्रभः । इति शार्दूलतिलकटीका । ÇKDR. कूर्मो निमीलनादिकारः VANDĀNTAS. 31. — 5) N. pr. eines Schlangenkönigs, eines Kādraveja MBH. 1, 2549. — 6) N. pr. eines Sohnes von Grtsamada, Verfassers von RV. 2, 27—29. ANUKR.

कूर्मपित्त (कूर्म + पित्त) n. *Galle der Schildkröte* Suçr. 2, 339, 11. Der Schol. zu PĀR. GAHJ. 1, 14 erklärt कूर्मपित्त durch उदकयुक्तशराव, als wenn पित्त = पृष्ठ wäre; vgl. कूर्मपृष्ठक.

कूर्मपुराणा (कूर्म + पु०) n. *das Purāṇa der Schildkröte* (als einer der Incarnationen von Viṣṇu), Name des 13ten unter den 18 Purāṇa, VP. XLIX. COLEBR. Misc. Ess. I, 236. Verz. d. B. H. No. 448—450. 1028. — Vgl. कूर्म.

1. कूर्मपृष्ठ (कूर्म + पृष्ठ) n. *der Rücken einer Schildkröte*: कूर्मपृष्ठोन्नत IND. 5, 12. TANTRAS. im ÇKDR. (s. u. कूर्म 3.).

2. कूर्मपृष्ठ (wie eben) m. *Kugelamaranth* (s. अम्रान) ÇABDAK. im ÇKDR. कूर्मपृष्ठक (von 1. कूर्मपृष्ठ) n. *Deckel* (शराव) ÇABDAK. im ÇKDR. कूर्मि und कूर्मिन् (von 1. कर्) in तुवि०.

1. कूल, कूलति *hemmen* (wegen कूल) DHĀTUP. 13, 18.

2. कूल (कुड्), कूलयति *versengen*: अग्निना स्वर्षे स्तुहि कुवित्ते अश्वतो हवम् । नेदेषसः कूळपातः पूर्णोऽस्तु ॥ RV. 8, 26, 10. (अग्निः) तासो प्रात्र-मानो योनिमकूलयत् AIT. Br. 4, 9. कूलित Suçr. 2, 435, 20.

— अश्व dass.: अङ्गारैः खादिरैर्वकूलयेत् Suçr. 2, 330, 18. 435, 10.

कूल n. 1) *Abhang*: आदित्या अश्व हि ख्यताधि कूलादिष्व स्पर्शः RV. 8, 47, 11. — 2) *das sich senkende Ufer* AK. 1, 2, 2, 7. H. 1077. an. 2, 481. MED. I. 10. ÇAT. Br. 14, 7, 1, 18. NIR. 6, 1. नदीकूल M. 6, 78. R. 4, 1, 28. 3, 62, 7. 5, 26, 13. 95, 41. DAÇ. 2, 69. RAGH. 12, 35. 68. VID. 5. दक्षिणाकूल adj. *das Ufer gegen Süden habend* BUÇ. P. 1, 19, 17. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा MBH. 14, 1163. Accent eines auf कूल ausgehenden comp. P. 6, 2, 121. 129. 135. — 3) *Erdhügel* (स्तूप). — 4) *Teich* (तडाग). — 5) *Nachtrab eines Heeres* H. an. MED. VIÇVA im ÇKDR. — 6) N. pr. einer Gegend gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127. COLEBR. Misc. Ess. II, 179. — Vgl. अत्रकूला, धनुकूल (die urspr. Bed.: *dem Abhang entlang gehend, sich hin- abbewegend*), उत्कूल, निकूल, प्रति०, प्राक्०, प्राचीन०, मधु०.

कूलक (von कूल) 1) m. n. *Ufer* VIÇVA im ÇKDR. — 2) m. n. *Erdhügel* MED. k. 72. — 3) m. *Ameisenhaufen* MED. — 4) n. = कुलक *Trichosanthes dioeca* Roxb. AK. 2, 4, 2, 20. Sch.

कूलकप (कूलम्, acc. von कूल, + कप) 1) adj. f. घ्रा *das Ufer mit sich fortreisend* P. 3, 2, 42. VOP. 26, 57. व्यपदेशमाविलयितुं किमीक्षे ज्ञानमिमं च पातयितुम् । कूलकपेव सिन्धुः प्रसन्नममस्तत्तर्हं च ॥ ÇIK. 117. — 2) m. *das Meer* TRIK. 1, 2, 9. Nach WILS. auch: *the stream or current of a river*. — 3) f. घ्रा *Fluss* (vgl. कूलकषा नदी P. 3, 2, 42. Sch., wo कूलकषा adj., nicht = नदी ist) H. 1080. HALĀJ. im ÇKDR.

कूलचर (कूल + चर) adj. *an Ufern —, am Wasser sich aufhaltend* Suçr. 1, 204, 9. 11. 238, 8.

कूलधय (कूलम्, acc. von कूल, + धय) adj. f. ई VOP. 26, 53.

कूलभू (कूल + भू) f. *Uferland, Kiiste* H. 1077.

कूलमुद्रुज (कूलम्, acc. von कूल, + उद्रुज) adj. f. घ्रा *das Ufer unterwühlend* P. 3, 2, 31. VOP. 26, 56. RAGH. 4, 22.